

Jaco Bruekers
fam.bruekers@home.nl
Foto's van de auteur

Soms kom je hagedissen tegen die je op een of andere manier ontzettend boeien. Voor mij is de Afrikaanse *Adolfus jacksoni* zo'n soort. Toen ik deze hagedissen voor het eerst zag, meende ik een Europese muurhagedissoort te herkennen. Ik dacht als eerste aan een kleurvariant van de Madeira hagedis (*Teira dugesii*). Niets was minder waar. Het waren uit tropisch Afrika afkomstige LACERTIDAE! Hoewel *Adolfus jacksoni* hier en daar wordt aangeboden, is over deze soort in Nederlandstalige terrariumliteratuur tot nu toe nog niets gepubliceerd. In dit artikel probeer ik dit gemis aan informatie te ondervangen. Daarbij maak ik ook gebruik van mijn terrariumervaringen met deze soort.

Drie soorten *Adolfus*

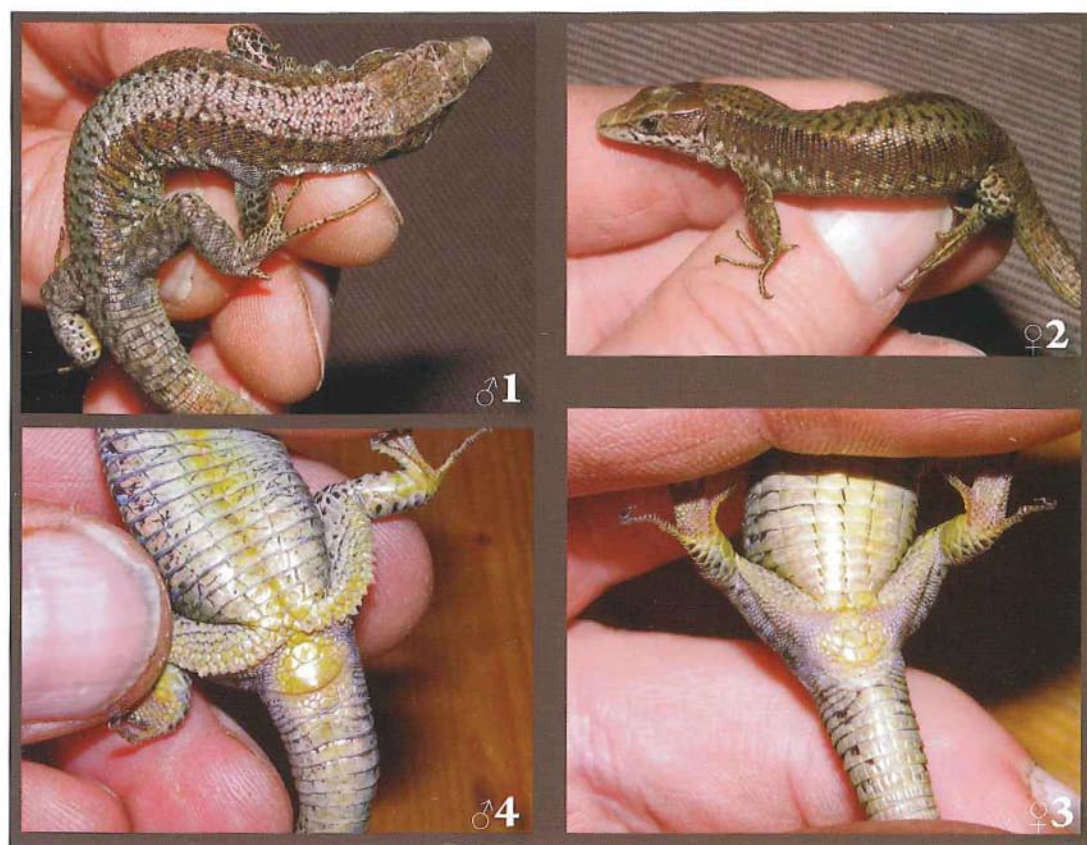
Het geslacht *Adolfus* vindt men in Centraal Afrika in bergachtige streken. Op dit moment telt dit genus drie soorten, namelijk: *A. africanus*, *A. allenii*, *A. jacksoni* en *A. vauereselli*. Tot 2011 werd "*Adolfus vauereselli*" ook tot dit genus gerekend. Maar GREENBAUM ET AL (2011) hebben na een gedegen onderzoek *vauereselli* in een apart

genus geplaatst, namelijk: *Congolacerta*. Dit genus kent nu twee soorten: *C. vauereselli* en een nieuw beschreven soort, *C. asukului*.

A. jacksoni komt voor in Tanzania, Kenia, Uganda, Rwanda, Burundi en Kongo. Hij wordt gevonden langs bosranden, in open bossen, langs wegbermen, op stapelmuurtjes en houtstapels en op muren van woningen (SCHLÜTER, 2008). In Rwanda werd zelfs waargenomen dat *A. jacksoni* zijn leefgebied, een stapelmuur, deelde met *A. vauereselli* (ROELKE & SMITH, 2010).

Variabel

Informatie over *Adolfus* is vrij schaars en we moeten daar voor uitwijken naar een aantal Duitstalige artikelen uit het recente verleden (IN DEN BOSCH, 1996; RICHTER, 1996; SCHLÜTER, 2008). In het bijzonder SCHLÜTER (2008) geeft een uitstekende samenvatting van de wetenswaardigheden over de soort *Adolfus jacksoni* zoals de verspreiding, leefomgeving en de verzorging in gevangenschap. Voor verzorgers van *Adolfus* is het aan te raden om dit artikel nog eens goed na te lezen.

Zo op het oog lijken boshagedissen geen spectaculaire dieren. Maar wie goed kijkt, ziet toch fraaie kleurschakeringen die variëren van alle soorten bruin tot zelfs koperkleurig met kleine witte en blauwe vlekjes op de flanken. Er zijn ook exemplaren die op de rug een groenige gloed hebben. Ik heb ook een dergelijk dier (titelfoto). Inmiddels ben ik in de gelegenheid geweest tientallen exemplaren te bestuderen en mijn indruk is dat het om een erg variabele soort gaat. In de literatuur wordt ook wel over ondersoorten gesproken, waarbij de naam "*Adolfus jacksoni kibonotensis*" wordt gebruikt voor dieren die op de Kilimanjaro en de berg Meru voorkomen. Naar verluidt zou deze vorm vaak die groenige kleur vertonen. Het opdelen in ondersoorten staat echter ter discussie en wordt niet algemeen erkend (SCHLÜTER, 2008; RAZZETTI & MSUYA, 2002).

Gedrag

Ik typeer *Adolfus jacksoni* als een krachtige, temperamentvolle en weerbare hagedis. Deze karaktertrek wordt nog eens benadrukt door de iets

overstekende ooglijsten boven de donkere ogen waardoor een "streng blik" ontstaat (afb. 7). Het temperament is naar mijn mening heel goed vergelijkbaar met die van de meeste Europese *Podarcis*-soorten. *Adolfus jacksoni* is dan ook zeker geen verdraagzame soort en kan, naar mijn mening, het beste koppelgewijs gehuisvest worden. Tussen de geslachten heb ik af en toe agressieve gedragingen kunnen waarnemen. Op zo'n moment is het verstandig de hagedissen van elkaar te scheiden. Het combineren van twee mannetjes in één terrarium gaat gegarandeerd mis. Het paringsritueel van *Adolfus* verloopt niet bepaald zachtzinnig. Het mannetje achtervolgt het vrouwtje en bijt haar in de nek en uiteindelijk bij de staartbasis waarna de paring plaatsvindt. Daarbij draagt het vrouwtje zich onderdanig. Ze trappelt met de voorpoten en trilt hevig met haar staart (afb. 5 en 6). Het vrouwtje kan echter fel van zich af bijten als mannetje zich te opdringerig gedraagt.

Hoewel de *Adolfus* zich regelmatig onder de lamp zont, leven ze vrij verborgen en blijven ze enigszins schuw (afb. 7). Wat ik ook typisch vind voor deze

soort, is de paniekerige reactie zodra het terrarium wordt schoongemaakt. Ze rennen dan als door de bliksem getroffen door het verblijf.

Terrariumomstandigheden

Navraag leerde dat de exemplaren van *Adolfus jacksoni*, die de laatste jaren sporadisch in Nederland werden aangeboden, vrijwel zeker uit Tanzania afkomstig waren. Voor mij is dat een reden geweest om de klimaat tabel van het Arusha National Park in Tanzania als leidraad te gebruiken om een beeld te hebben van de klimaatomstandigheden

in het leefgebied van deze hagedissen. In dat park heersen vrij constante temperaturen van rond de 27°C tot 31°C (minimum 15°C). Bovendien is er een duidelijk vochtig seizoen dat loopt van februari tot juni. Het droge seizoen eindigt weer rond oktober. Vanaf die tijd valt er weer meer neerslag (bron:www.world66.com).

Mijn hagedissen zijn in terraria ondergebracht van 45x30x30cm waarvan de zijwanden met cement zijn bekleed en als klimwand worden benut. Verder heb ik gebruik gemaakt van lavastenen, boomstammetjes en hier en daar kunstplantjes. Op de

bodem ligt fijn grind met daarop dorre eikenbladeren. Tussen die bladeren scharrelen de hagedissen regelmatig rond zoekend naar iets eetbaars. Soms verspreid ik enkele poppen van de meeltor tussen de bladeren die ze dan uiteindelijk feilloos weten te vinden.

Als verlichting en verwarming dient een 25 Watt dimbare halogeenlamp die 12 uren per dag brandt. Van deze lamp is het dekglas verwijderd zodat het weinige UV-licht toch voor de dieren beschikbaar komt. De halogeenverlichting stelt de hagedissen in staat zich goed op te warmen en op kleur te komen.

In het terrarium kan de temperatuur tot 32°C worden opgevoerd (onder de lamp 38°C), wat door deze tropische hagedissen wordt gewaardeerd. Vooral in het voorjaar vernevel ik water zodat de luchtvochtigheid tijdelijk erg oploopt. Zodra de temperaturen in Nederland rond de 15°C zijn, verhuis ik een deel van de groep naar ingerichte terraria in een muurkas. Dat wordt door de dieren uitstekend verdragen. Wel worden ze dan schuwer. RICHTER (1996) hield zijn dieren in Duitsland, gedurende het warme jaargetijdje, zelfs in een buitenterrarium.

Voedsel

Adolfus jacksoni is geen moeilijke eter. Een breed scala aan insecten wordt geaccepteerd, zoals: (trek-)sprinkhanen, meelwormen (en poppen), rupsen van de Indische meelmot, buffalowormen, krekels, bonenkevers, vliegen, ovenvisjes, wasmotrupsen en vlinders, enzovoort. Maar ook pissebedden (inheemse en tropische) en duizendpoten worden gegeten. Alle voederdieren bestuif ik met een vitaminepreparaat (Miner-All of Gistocal). In het terrarium is steeds een waterbakje aanwezig.

Eitjes

De laatste jaren werden er een bakje met potgrond af en toe eieren gelegd, steeds twee per legsel. Helaas leverden die tot nu toe nog geen jongen op. Wel kon ik vaststellen dat ze bevrucht waren. IN DEN BOSCH (1996) is het wel gelukt met deze soort te kweken. Op basis van zijn terrariumervaringen concludeerde hij dat *A. jacksoni* jaarlijks drie tot vijf legsel kan voortbrengen van telkens drie tot vier eieren per legsel. Bij een temperatuur van 25°C kon een incubatietijd van 89 tot 98 dagen worden genoteerd. Bij een

incubatietemperatuur van 29°C was die tijd aanzienlijk korter namelijk 66 tot 68 dagen. RICHTER (1996) vond in zijn buitenterrarium een keer vier eieren van *Adolfus*. Dat was in november bij een temperatuur van 5°C! De eieren werden toch in een broedstovf gelegd en uiteindelijk ook succesvol uitbroed.

Kennelijk lijken de jongen erg op de ouderdieren maar zijn de kleuren iets intensiever. Het opkweken leverde weinig problemen op. (RICHTER, 1996). Helaas vind je in de literatuur nog geen foto's van jonge *Adolfus jacksoni*. Hier ligt dus nog duidelijk een uitdaging.

Summary

Some experience with Jacksons forest lizard (*Adolfus jacksoni*)

The author describes his over all experiences in keeping the African Jacksons forest lizard (*Adolfus jacksoni*). The article gives some information on distribution, husbandry conditions, feeding and (mating) behaviour.

Adolfus is typified as a lizard with an attitude, similar to what one can see in European *Podarcis*-species. Therefore a male and female combination is recommended. In captivity *Adolfus* proved to be a sturdy species. The author also refers to some interesting references on *Adolfus jacksoni*.

Literatuur

- BOSCH, H. A. J. IN DEN, 1996. Bemerkungen zur Gelegezahl von *Adolfus jacksoni* (BOULENGER, 1899). Die Eidechse 7 (18): 13-15.
RICHTER, K., 1996. Kurze Bemerkungen zur Haltung und Zucht von *Adolfus jacksoni* (BOULENGER, 1899) im Terrarium. Die Eidechse 7 (17): 34-36.
SCHLÜTER, U., 2008. *Adolfus jacksoni* (BOULENGER, 1899) - Jacksons Gebirgeidechse. Die Eidechse 3 (19): 76-84.
RAZZETTI, E. & C. A. MSUYA, 2002. Field guide to the Amphibians and Reptiles of Arusha National Park (Tanzania). Instituto Oikos, Tanapa Varese.
ROELKE, C. E. & E. N. SMITH, 2010. Herpetofauna, Parc National des Volcans, North Province, Republic of Rwanda, Check List. Journal of Species and Distribution 6 (4): 525-531.

Internet:

<http://www.world66.com/africa/tanzania/arusha/lib/climate/geraadpleegd4-2-2011>